

შემოსავლების განაწილების უთანაბრობა საქართველოში

ისტორიული თვალსაზრისით, შემოსავლების უთანასწორო განაწილების პრობლემა წინა საუკუნეებშიც იდგა, დღესაც დგას და როგორც ჩანს მომავალშიც იქნება. XX საუკუნეში მოსახლეობის ფენებს შორის შემოსავლების თანასწორობის დამყარების მიზნით ევროპაში და აშშ-ში მრავალი ღონისძიება გატარდა, მაგრამ დღესაც, კი აშშ-ში ამერიკელი ოჯახების 0,05% ფლობს ქვეყნად არსებული მთლიანი პირადი ქონების 35%-ს, მაშინ როცა უფრო “დაბლა” მყოფი ოჯახების 90%-ის ქონება შეადგენს მხოლოდ 30%-ს¹.

მართალია, ცნობილი მეცნიერი, **პ. ჰაინე**, ერთ თავის ნაშრომში შენიშნავს აძლევს შემოსავლების განაწილების ბიუროს, აშშ-ში ოჯახებს შორის “შემოსავლების უთანასწორობის გაზვიადებაში, რადგან ისინი მხედველობაში არ იღებენ ოჯახების სიდიდეს, პირად გადასახადებს და ნატურით დახმარებებს,² მაგრამ ეს ასეც რომ იყოს, ფაქტი ერთია, მოსახლეობის შემოსავლებში უთანაბრობა ამერიკაშიც არის და სხვა ქვეყნებშიც. ამის დადასტურებას გვიჩვენებს ცხრილში მოცემული ციფრები.

შემოსავლების განაწილების უთანაბრობა მსოფლიოში (%-ში)³

ქვეყანა	ყველაზე დაბალი 20%-ის	ყველაზე მაღალი 20%-ის	განსხვავდება მდიდარსა და ღარიბს შორის
იაპონია	10,6	35,7	3,4-ჯერ
გერმანია	8,5	36,9	4,3-ჯერ
ინდოეთი	8,9	41,6	4,7-ჯერ
კანადა	7,0	40,4	5,8-ჯერ
დიდი ბრიტანეთი	6,1	44,0	7,2-ჯერ
აშშ	5,4	45,8	8,5-ჯერ
რუსეთი	4,9	51,3	10,5-ჯერ
ჩინეთი	4,7	50,0	10,6-ჯერ
ნიგერია	4,4	55,7	12,7-ჯერ
მექსიკა	3,1	59,1	19,1-ჯერ
ბრაზილია	2,0	64,4	32,2-ჯერ
სამხრეთ აფრიკა	2,0	66,5	33,2-ჯერ

ასე რომ, შემოსავლების თანაბარი განაწილება უცხოა საბაზრო ეკონომიკური სისტემისთვის. ამის მიზეზად მეცნიერები, ქართველებიც და უცხოელებიც, მთელ რიგ ფაქტორებს ასახელებენ. მაგალითად, ამერიკელი მეცნიერები კემბელ რ. მაკკონელი და სტენლი ბრიუ შემდეგ ფაქტორებზე მიუთითებენ:³

- 1. ადამიანთა განსხვავებები უნარებში, კერძოდ ფიზიკურ და ინტელექტუალურ შესაძლებლობებში.** ინტელექტუალური უნარების მქონე ადამიანებს შეუძლიათ დაეუფლონ მაღალანაზღაურებად პროფესიებს.
- 2. სწავლის და განათლების დონე.** ადამიანთა ერთი ნაწილი მიღებული განათლებით და პროფესიონალიზმით მაღლა დგას მეორე ნაწილზე. ამის შედეგად მათი გამომუშავება უფრო მეტიც არის.
- 3. პროფესიული გემოვნება და რისკი.** არის არასასიამოვნო სამუშაოები, მაგალითად, ნავის მოგროვება, რომელთა ანაზღაურება მაღალია, მაგრამ ყველა არ დათანხმდება მის შესრულებას. არის რისიკიანი სამუშაოებიც, რომლებიც ასევე მაღალანაზღაურებადი.
- 4. ქონების ფლობა.** ქონება ადამიანებს დიდ შემოსავალს აძლევს, განსაკუთრებით ფინანსური აქტივები - აქციები, ობლიგაციები და სხვა. ოჯახებს, რომელთაც ასეთი ქონება გააჩნიათ, სიმდიდრე და შემოსავლებიც (დივიდენდები, პროცენტები, კურსთა შორის სხვაობით მოგება და ა. შ.) მეტი აქვთ.
- 5. ბაზარზე ბატონობა.**
- 6. “საჭირო დროს საჭირო ადგილზე ყოფნა”,** ან პირიქით - უბედური შემთხვევა, მძიმე ავადმყოფობა, მარჩენალის სიკვდილი და ა. შ.

ამ ფაქტორების დასახელებამდე კემბელ მაკკონელი და სტენლი ბრიუ იმასაც აცხადებენ, რომ “საბაზრო ეკონომიკა უნამუსოა, მან არ იცის მორალური ნორმები და ვერ ეგუება შემოსავლების “სამართლიან” განა-

1 Пол Хейне, Экономический образ мышления, М., 1991, гл. 381.

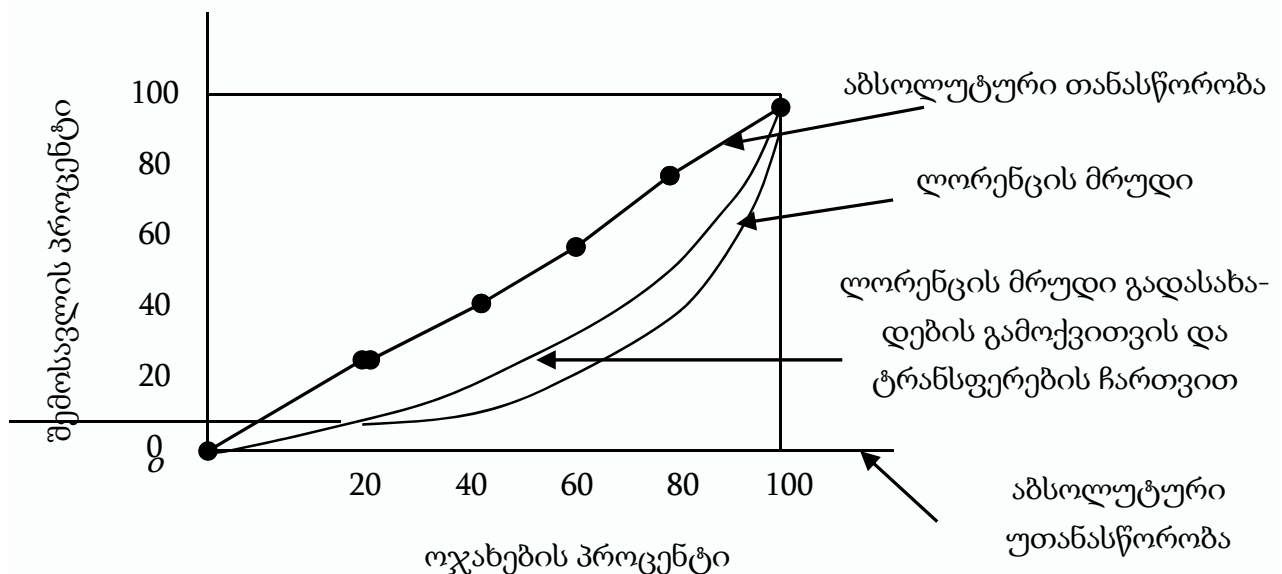
2 ლემონჯავა პ., აბრალავა ა., ეკონომიკის პრინციპები, თბ., 2009, გვ. 321.

3 Кемпелл Р., Макконел, Стенли Брю, Экономикс, М., 1992, гл. 280-281.

ნილებას“.¹

შემოსავლების უთანასწორობის ხარისხი შეიძლება დავინახოთ **ლორენცის მრუდზე**, სადაც “ოჯახების წილი” განლაგებულია აბსცისის ღერძზე, ხოლო შემოსავლების წილი - ორდინატის ღერძზე (იხ. ნახაზი 3).

თეორიულად შესაძლებელია შემოსავლის აბსოლუტურად თანაბარი განაწილება, რომელიც ნახაზზე ნაჩვენებია ბისექტრისით. იგი უჩვენებს, რომ ოჯახების ყოველი მოცემული პროცენტი შესაბამის პროცენტულ შემოსავალს იღებს: 20% ოჯახების წილი იღებს შემოსავლის 20%-ს, 40% - შემოსავლის 40%, 60% - შესაბამის პროცენტს და ა. შ., რომელიც შესაბამისი წერტილებით ბისექტრისაზე აღნიშნული. ბისექტრისასა და ლორენცის მრუდს შორის არსებული სივრცე მიუთითებს შემოსავლების უთანასწორობის ხარისხზე. რაც უფრო ფართოა ეს სივრცე ანუ დაცილება სწორ ხაზსა და მრუდს შორის, მით უფრო მეტია უთანასწორობის ხარისხი. თუ შემოსავლის ფაქტობრივი განაწილება აბსოლუტურად თანასწორი იქნებოდა, მაშინ ბისექტრისა და ლორენცის მრუდი ერთმანეთს დაემთხვეოდა. ნახაზზე აგრეთვე ნაჩვენებია აბსოლუტური უთანასწორობის სიტუაცია, რომელიც მაშინ წარმოიშობა, როცა ოჯახების 1%-ის საკუთრებაში აღმოჩნდებოდა შემოსავლის 100%. ამ შემთხვევაში ლორენცის მრუდი დაემთხვეოდა ორდინატის ღერძს.

საერთოდ შემოსავლების თანაბარი განაწილების პრობლემა სადისკუსიო საკითხია. მას მომხრეებიც ყავს და მოწინააღმდეგეებიც. ერთსაც აქვთ სათანადო არგუმენტები და მეორესაც.

შემოსავლების თანაბარი განაწილების სასარგებლოდ ძირითადი არგუმენტი ის არის, რომ თანაბარი განაწილება მოცემული შემოსავლის სარგებლიანობის მაქსიმიზაციას იძლევა.² ეს კონცეფცია უტილიტარიზმად იწოდება. უთანასწორობის კონცეფციის დამცველები გვთავაზობენ “მინიმალური სარგებლიანობის მაქსიმიზაციას” ანუ “მინიმაქსის კრიტერიუმს”. მინიმაქსის კრიტერიუმში “საბოლოოდ დასაშვებად მიიჩნევენ შემოსავლების უთანასწორობას, რადგან ეს გააძლიერებს შრომის სტიმულს და ქმნის შესაძლებლობას მეტი დახმარება გაენიოთ ღარიბ ადამიანებს”.³ ეს საკითხი გადანყვეტილი არ არის და მეცნიერებს შორის ეს პოლემიკა დღესაც გრძელდება.

შემოსავლების არასამართლიანი განაწილება ყოველთვის აუცილებლად ეკონომიკური განვითარების დონესთან დაკავშირებული არ არის. იგი უფრო ჩამოყალიბებული ტრადიციებითა და ეკონომიკის სახელმწიფო რეგულირების სრულყოფილებით განისაზღვრება.

იკვლევდა რა ისტორიულ ჭრილში ეკონომიკური ზრდის კანონზომიერებებს განვითარებად ქვეყნებში, **სვიმონ კუზნეცევი** მივიდა იმ დასკვნამდე, რომ თავდაპირველად ეკონომიკური ზრდა მიმდინარეობს განაწილების გაუარესების პირობებში, ხოლო, შემდეგ, გარკვეულ დონეზე იწყება შემოსავლების გათანაბრება. ეს გრაფიკულად გამოისახება მრუდით, რომელმაც კუზნეცის მრუდის სახელწოდება მიიღო. ამ მრუდის თეორიული ახსნა იმაში მდგომარეობს, რომ ეკონომიკური ზრდის შედეგად მიღებული შემოსავლები უნდა გადანაწილდეს ბიზნესმენტსა სასარგებლოდ, მათ რომ ეს თანხები წარმოებაში დააბანდონ, რითაც მიიღწევა ეკონომიკური ზრდის მაღალი ტემპები. ამით გაიზრდება სამუშაო ადგილები და უმუშევარი ღარიბებიც დასაქმდებიან. მეცნიერთა დიდი ნაწილი თვლის, რომ ეს დებულება არასწორია, იგი ემსახურება მათ ინტერესებს, რომლებიც სარგებლობენ განაწილების უსამართლობით. კუზნეცის მოსაზრების საწინააღმდეგოდ

1 Кемпелл Р., Макконел, Стенли Брю, Экономикс, М., 1992, გვ. 279.

2 სილაგაძე ა., კახნიაშვილი ჯ., მექვაბიშვილი ე., მიკროეკონომიკის, თბ., 2006, გვ. 349.

3 ლემონჯავა პ., აბრალავა ა., ეკონომიკის პრინციპები, თბ., 2009, გვ. 324.

გამოითქმება შემდეგი მოსახლეობის:

1. განვითარებად ქვეყნებში მოსახლეობის მდიდარი ნაწილი არ არის მიდრეკილი საინვესტიციო დაგროვებისადმი. ისინი ამჯობინებენ შემოსავლები გამოიყენონ პირადი დაგროვების მიზნით: შეიძინონ ძვირფასეულობა, უძრავი ქონება, გახსნან ანაბრები საზღვარგარეთ და ა. შ.

2. მცირე შემოსავლების დროს დაბალია სამუშაო ძალის უნარი: ჯანმრთელობა, განათლება, კვალიფიკაცია და ა. შ.

3. გადანაწილება ღარიბი მოსახლეობის სასარგებლოდ გაზრდის მოთხოვნას სამამულო წარმოების საქონელზე, რაც ეკონომიკური ზრდის დაჩქარების ერთ-ერთი ფაქტორი იქნება.

4. სამართლიანი განაწილების შემთხვევაში გაცილებით დიდია ქვეყნის პოლიტიკურ-ფსიქოლოგიური სტაბილურობა, რაც ეკონომიკური ზრდის ერთ-ერთი სერიოზული ფაქტორია. აქედან გამომდინარე, კეთდება დასკვნა, რომ არ არის შეუძლებელი ერთდროულად ჰქონდეს ადგილი როგორც ეკონომიკურ ზრდას, ასევე განაწილების გაუმჯობესებას.²

ეს საკითხი საქართველოსთვის ისეთივე მტკიცუნელია, როგორც სხვა ღარიბი ქვეყნებისთვის. ჩვენთანაც შემოსავლები დიფერენცირებულია ქალაქსა და სოფლის მოსახლეობას და ქვეყნის რეგიონებს შორის. სოფლად შემოსავლები რომ უფრო დაბალია, ვიდრე ქალაქად და საქართველოს ზოგიერთ დეპრესირებულ რეგიონში კიდევ უფრო მცირეა. საყურადღებოა მოსახლეობის ფენებს შორის შემოსავლის უთანაბრო განაწილება. იგი მეცნიერი კორაღო ჯინის მიერ შემუშავებული კოეფიციენტით იანგარიშება.³

$$(k = \sum p_i q_{i+1} - \sum p_{i+1} + q_i)$$

საქართველოს სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტს ქვეყნის მოსახლეობა დაყოფილი ყავს 10 ტოლ ნაწილად, ანუ დეცილურ ჯგუფებად და გაანგარიშებული ჯგუფის წილით შემოსავლებში და დანახარჯებში ანაგარიშობს და აქვეყნებს ჯინის ფაქტიურ კოეფიციენტებს.

ჯინის კოეფიციენტები საქართველოში⁴

	მთლიანი შემოსავლების მიხედვით	მთლიანი ფულადი სახსრების მიხედვით	მთლიანი სახსრების მიხედვით	მთლიანი სამომხმარებლო ხარჯების მიხედვით	მთლიანი ფულადი ხარჯების მიხედვით	მთლიანი ხარჯების მიხედვით
2006	0,45	0,53	0,47	0,40	0,47	0,42
2007	0,46	0,53	0,47	0,41	0,48	0,43
2008	0,45	0,53	0,47	0,41	0,49	0,44
2009	0,46	0,53	0,48	0,42	0,49	0,44
2010	0,46	0,52	0,48	0,43	0,50	0,46
2011	0,46	0,52	0,48	0,42	0,50	0,46
2012	0,43	0,49	0,46	0,41	0,49	0,45
2013	0,42	0,46	0,43	0,40	0,47	0,44
2014	0,41	0,46	0,43	0,40	0,48	0,45

როგორც ამ ცხრილიდან ჩანს, საქართველოში 2006-2014 წლებში ჯინის კოეფიციენტი მთლიანი შემოსავლების მიხედვით შემცირებულია 0,45-დან 0,41-მდე, ე. ი. 45%-დან 41%-მდე ეს კარგი ენდენციაა. საპირისპირო ტენდენცია არის მთლიანი ხარჯების მიხედვით (მ. შ. მთლიანი ფულადი ხარჯების მიხედვითაც). ორივე შემთხვევაში ჯინის კოეფიციენტი 40%-ზე მაღალია. ეს მიუთითებს შემოსავლების და ხარჯების მეტად არათანაბარ განაწილებაზე საქართველოში. საქართველოში მოსახლეობის საშუალო თვიური შემოსავლების დიფერენციალის დეცილური კოეფიციენტი შეადგენდა: 2004 წელს - 31,9-ს, 2005 წელს 0 28,2-ს, 2006 წელს - 29,4-ს, 2007 წელს 27,1-ს, 2008 წელს - 19,7-ს, 2009 წელს 26,2-ს, 2010 წელს - 17,7-ს, 2011 წელს - 25,6-ს, ხოლო 2012 წელს 19,8-ს. ამ გაანგარიშებიდან ჩანს, რომ მოსახლეობის ყველაზე ღარიბმა ფენამ ანუ პირვე-

1 Тодаро П., Экономическое развитие, М., Юнити, 1997, г. 152.

2 Тодаро П., Экономическое развитие, М., Юнити, 1997, г. 152.

3 გაბიაშვილი ბ., სტატისტიკა ეკონომიკაში, ბიზნესსა და მენეჯმენტში, თბ., 2007, გვ. 497.

4 "საქსტატი" მონაცემები.

ლმა დეცილურმა ჯგუფმა, საქართველოში, ყველაზე მდიდარ ფენაზე ანუ მეათე დეცილურ ჯგუფთან შედარებით 2012 წელს - 19,8-ჯერ ნაკლები შემოსავალი მიიღო. ის იყო მთელი შემოსავლების 1,7%.

მართალია დინამიკაში ეს მაჩვენებელი 2004-2012 წლებში შემცირებულია 31,9-დან 19,8-მდე, მაგრამ

იგი მაინც მაღალია და მიუთითებს მდიდარი და ღარიბი მოსახლეობის შემოსავლებს შორის დიფერენციაციის მაღალ დონეზე.

ნათია კახნიაშვილი
საქართველოს ტექნიკური
უნივერსიტეტის დოქტორანტი

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. აბესაძე რ., მოსახლეობის ცხოვრების დონე, სიღარიბე და უმუშევრობა საქართველოში.

საქართველოს ეკონომიკურ მეცნიერებათა აკადემიის შრომები, 11, თბ., 2013;

2. გაბიძაშვილი ბ., სტატისტიკა ეკონომიკაში, ბიზნესსა და მენეჯმენტში, თბ., 2007;

3. ლემონჯავა პ., აბრალავა ა., ეკონომიკის პრინციპები, თბ., 2009;

4. სილაგაძე ა., კახნიაშვილი ჯ., მექეზაბიშვილი ე., მიკროეკონომიკის, თბ., 2006;

5. Тодаро П., Экономическое развитие, М., Юнити, 1997;

6. Кемпелл Р., Макконел, Стенли Брю, Экономикс, М., 1992

7. Пол Хейне, Экономический образ мышления, М., 1991

INCOME INEQUALITY IN GEORGIA

Natia Kakhniashvili

ANNOTATION

This question is actual not only for Georgia, where 70% of population are poor, and 30% are out of poverty limits, but for all other countries, among them for highly developed countries, which also have poor (40% of population of the USA is considered to be poor). The difference is only in the fact that poor people of our country are starving, and minimal benefits received by poor people in the USA makes up 902.5 USD. Certainly, this problem is much more acute and actual by us, even because poverty for Georgian people is comparatively new phenomenon, because during Soviet Union there were no poor people in Georgia. Research purpose is investigation of poverty and life level of Georgian population, and tasks are discovering of reserves and their activation for overcoming of poverty. From many indexes, reflecting life-level of population, examined in the article, we shall mention life-level of Georgian population, which is analyzed by incomes, expenses (consumption), whole internal product, education and medical service of population. By correct analysis and estimation of these indexes we can show in detail their sizes (volume), dynamics, structure and factors affecting them. And also, in needed time and needed circumstances they shall be compared with analogous indexes of other countries.